

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО
НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ІНШОМОВНОГО АУДІЮВАННЯ З
ВИКОРИСТАННЯМ КОМП'ЮТЕРНИХ ВПРАВ**

У статті наведено методичні рекомендації щодо організації процесу диференційованого навчання студентів іншомовного аудіювання за умови використання комп'ютерних вправ.

Ключові слова: диференційоване навчання аудіювання, студенти, комп'ютерні вправи.

Розширення та якісні зміни характеру міжнародних зв'язків нашої держави, інтернаціоналізація всіх аспектів суспільного життя роблять іноземну мову реально необхідною в різних сферах діяльності людини. Звідси виникає потреба в підготовці освіченої особистості, яка може спілкуватися іноземною мовою, бути активним членом інформаційного суспільства. З цією метою необхідно ефективно організовувати навчання іноземної мови з використанням комп'ютерно орієнтованих засобів.

Для формулювання методичних рекомендацій щодо диференційованого навчання студентів іншомовного аудіювання з використанням комп'ютерних вправ існує достатня теоретична база. Всебічно дослідженою є психологічна природа аудіювання (Н.І.Гез, М.І.Жинкін, І.О.Зимня, Л.Ю.Куліш, Л.В.Ширинкіна, А.Anderson, Т.Lynch, М.Underwood, Р.Ur); детально розроблено технологію навчання аудіювання з урахуванням об'єктивних труднощів процесу слухового сприйняття іншомовного мовлення та

обґрунтуванням висунутих вимог щодо підбору аудіоматеріалів, структури навчального процесу з оволодіння аудіювання й ефективних способів та засобів його реалізації (С.В.Гапонова, Н.І.Гез, Н.В.Єлухіна, С.Л.Захарова, Г.В.Рогова, А.Anderson, G.Brown, T.Lynch, M.Underwood, P.Ur). Окремими авторами розкрито специфіку навчання аудіювання на різних ступенях навчання (В.Г.Барковська, Т.В.Лотарьова, С.В.Тіміна, О.В.Туміна, Н.Б.Параєва, В.А.Яковлева, O.Dunn).

Слід зазначити, що питання диференційованого навчання неодноразово порушувалося сучасними науковцями: проаналізовано поняття диференціації, описано її види у навчально-виховному процесі, особливості диференційованого та індивідуалізованого навчання, способи організації навчального процесу в умовах диференціації (М.Ю.Бухаркіна, Ю.М.Васіна, В.М.Володько, С.Ю.Ніколаєва, І.М.Осмоловська, Є.С.Полат, Г.К.Селевко, Є.С.Спіцин, І.Е.Унт, І.С.Якиманська та ін.).

Аналіз науково-методичної літератури доводить, що питання впровадження персональних комп'ютерів у навчальний процес розглядалося низкою педагогів та методистів: обґрунтовані психолого-педагогічні передумови використання комп'ютерних технологій (В.П.Безпалько, І.М.Горелов, Є.І.Машбиць, K.Brown, M.Dehl, M.Grüner, T.Hassert, W.F.J.Stangl, B.Schölkopf); Н.С.Полька розробила фізіолого-гігієнічні вимоги щодо організації роботи за комп'ютером. Про актуальність розробки методик використання комп'ютерних програм свідчать докторські (Т.І.Коваль, П.І.Сердюков, С.В.Титова) та кандидатські (Д.І.Беленел, В.І.Варченко, Ю.М.Васіна, О.М.Зайцева, Л.С.Ісакова, О.В.Кисельова, М.С.Кузьміна, В.В.Моторін, О.М.Ротанова, Л.А.Цветкова, О.Л.Цеомашко, О.В.Якушина та ін.) дисертаційні дослідження.

Ознайомлення з роботами зазначених авторів, на жаль, не вирішує поставлену проблему. Отже, метою цієї статті буде формулювання методичних рекомендацій щодо ефективної організації навчання студентів іншомовного аудіювання з використанням комп'ютерних вправ. Для досягнення поставленої

мети необхідно вирішити такі завдання: сформулювати вимоги до організації заняття з формування аудитивних навичок та вмінь; виділити принципи організації диференційованого навчання іншомовного аудіювання з використанням комп'ютерних вправ та визначити компоненти діяльності викладача в зазначених умовах.

Диференційований підхід – це один з напрямів індивідуалізованого навчання, що дає можливість кожному студенту працювати на рівні адекватного рівню сформованості у нього аудитивних навичок та вмінь. Рівнева диференціація передбачає планування, організацію та досягнення результатів навчання, при якому в змісті, що пропонується, виділяється мінімальний рівень базових результатів навчання, і на цій основі визначаються достатній та вищий рівень оволодіння знаннями, вміннями та навичками студентів з предмету. Отже, система навчання має бути спрямована на створення умов для розвитку й саморозвитку особистості студента як активного члена інформаційного суспільства, виявлення та використання його індивідуальних особливостей у процесі навчально-пізнавальної діяльності з урахуванням освітніх потреб, здібностей і пізнавальних інтересів студентів. Це зумовлено ознаками інформаційного суспільства, серед яких визначають збільшення ролі інформації і знань, створення глобального інформаційного середовища, що забезпечує ефективну інформаційну взаємодію людей, їхній доступ до світових інформаційних ресурсів [2, с. 15].

Основним принципом навчання іноземної мови в інформаційному суспільстві визначено особистісно орієнтовану спрямованість на мовленнєву особистість студента, його реальні мотиви й потреби та на розвиток здатності суб'єкта до міжкультурного спілкування. Необхідними умовами дотримання цього принципу є: головна діюча особа на занятті – студент, який разом з викладачем творить заняття; адекватна поведінка викладача (він захоплюється успіхами своїх студентів, співпереживає їхнім невдачам, його голос та манера спілкування сприяє спілкуванню); відсутність страху в студента зробити помилку (помилки виправляються викладачем делікатно, не забувши відмітити

у будь-якому випадку його старанність); досягнення діяльнійшої основи навчання аудіювання за рахунок індивідуальних, групових форм роботи; використання автентичного тексту для аудіювання як джерела для отримання екстралінгвістичної інформації з метою залучення активності студента; донесення до слухачів смислу того, для чого вони слухають текст і виконують різні завдання; підтримання викладачем інтересу до студентів слабких у навчанні, підкреслення ним успіхів групи та окремих студентів, щоб вони відчували просування уперед; створення ситуацій мовленнєвої активності, що в одних викликає активність до говоріння, а в інших – до активного слухання.

За для дотримання описаних умов, сформулюємо такі загальні вимоги до організації навчання іншомовного аудіювання:

- навчання аудіювання повинно мати регулярний характер. Це означає, що робота над удосконаленням аудитивних навичок та розвитком умінь має проводитися на кожному занятті;

- процес навчання аудіювання повинен мати системний характер. Системність означає продумане використання навчального матеріалу, системи вправ та різні форми контролю сформованості відповідних навичок та вмінь;

- процес навчання має будуватися на автентичному матеріалі. Ми не виключаємо того факту, що аудіювання зі слів викладача чи однокласників присутнє і необхідне, проте, якщо мова іде про розвиток вміння розуміти текстові повідомлення, то необхідно залучати записи з автентичних навчально-методичних комплексів або записи носіїв мови;

- до кожного зі змістовних модулів, зазначених у програмі, викладач добирає серію текстів та розробляє до них комплекси вправ з урахуванням циклічності організації навчально-виховного процесу.

На підставі цього сформулюємо загальні рекомендації, що є обов'язковими для будь-якого заняття, на якому проводиться робота над формуванням аудитивних навичок та розвитком аудитивних умінь. До них відносимо:

- обов'язкове використання технічного засобу навчання (магнітофону, комп'ютера), яке є джерелом автентичного звучання слів, фраз, текстів тощо;

- необхідність підготовки перед слуханням тексту. Для викладача обов'язком є прослуховування матеріалу перед тим, як він подається студентам, з метою відбору текстового матеріалу, розробки завдань, зацікавленні для роботи над ним; для студента підготовка на передтекстовому етапі полягає у виконанні завдань на зняття труднощів, прогнозування подій у тексті;

- кількість прослуховувань тексту. Текст може прослуховуватися двічі, якщо він складний для розуміння з першого разу, або з метою виконання завдань на детальне або критичне розуміння;

- використання різних вправ для відповідних етапів роботи над текстом: під час першого прослуховування студенти можуть виконувати вправи на фрагментарний та глобальний рівні прослуханого; під час другого прослуховування можливі завдання для детального та критичного розуміння;

- робота над будь-яким сприйняттям розуміння тексту має закінчуватися обговоренням, а подальша робота в аудиторії над іншими видами мовленнєвої діяльності має логічно поєднуватися з проблемою прослуханого тексту.

Організація диференційованого навчання аудіювання повинна здійснюватися на основі загальнодидактичних принципів та спеціальних груп принципів, виділених нами. Такі принципи не претендують на абсолютну закінченість і передбачають подальший розвиток методології подібного навчання, а саме принципи які:

- відносяться до цілей і змісту навчання аудіювання з використанням комп'ютерного засобу навчання;

- відображають комплексний підхід до диференційованого навчання аудіювання студентів;

- розкривають особливості вдосконалення діяльності викладача під час організації диференційованого навчання англомовного аудіювання;

- характеризують самостійну аудиторну навчально-пізнавальну діяльність студентів.

Наведемо конкретну характеристику спеціальних груп принципів, за якими повинно відбуватися диференційоване навчання аудіювання з використанням комп'ютерних вправ.

Принципи, що відносяться до цілей і змісту навчання аудіювання з використанням комп'ютерних вправ, такі:

- 1) принцип особистісно орієнтованої спрямованості цілей диференційованого навчання аудіювання, що передбачає всебічний розвиток та саморозвиток кожного в інформаційно-навчальному середовищі;

- 2) принцип діяльнісного спрямування змісту, тобто його практичної діяльності в ситуаціях максимально наближених до реальних умов сприйняття мовлення;

- 3) принцип диференціації, що передбачає використання завдань різних рівнів складності;

- 4) принцип проблемності, що передбачає навчання студентів самостійно вирішувати проблемні завдання, формування в них мотивації до учіння та інтересу до предмету в процесі вирішення завдань.

До принципів, що відображають комплексний підхід до диференційованого навчання аудіювання студентів, доцільно віднести:

- 1) принцип взаємного доповнення традиційних і комп'ютерних компонентів, зокрема друкованих та комп'ютерного засобу навчання, на основі доцільного їх використання в навчальному процесі;

- 2) принцип поєднання керівництва викладачем навчально-пізнавальної діяльності з програмним керуванням процесом диференційованого навчання аудіювання, що створює умови як для організації автономної, так і під керівництвом викладача навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Принципи, що розкривають особливості вдосконалення діяльності викладача під час організації диференційованого навчання англomовного аудіювання студентів, це:

1) принцип інтерактивності навчально-виховного процесу, що передбачає діалог як провідну форму навчально-пізнавальної суб'єктно-суб'єктної і суб'єктно-об'єктної взаємодії;

2) принцип доцільності застосування викладачем засобів інформаційних технологій як підтримки навчально-виховного процесу.

До принципів, які характеризують самостійну аудиторну навчально-пізнавальну діяльність студентів, доцільно віднести:

1) принцип позитивного ставлення студентів до самостійної навчально-пізнавальної діяльності на занятті під час роботи з навчальною комп'ютерною програмою, що сприяє створенню психологічних передумов ефективного засвоєння інформації;

2) принцип спрямованості на формування рефлексивних умінь як усвідомлення, розуміння, самопізнання і самооцінки студентами власних досягнень;

3) принцип регламентованості роботи за комп'ютером, що має на меті контроль і планування викладачем самостійної аудиторної роботи студентів.

Виходячи з вищевказаних принципів, до основних компонентів діяльності викладача в умовах диференційованого навчання англomовного аудіювання з використанням комп'ютерного засобу відносимо:

1) вивчення рівня розвитку аудитивних умінь кожного студента, з метою поділу їх на групи за рівнем навченості, що є домінуючим критерієм в моделі диференційованого навчання;

2) здійснення методичного аналізу навчального матеріалу з метою розробки системи різнорівневих вправ;

3) аналіз програм–оболонки, існуючих комп'ютерних програм або розробка власної навчальної програми.

Аналіз програм пропонуємо здійснювати за параметрами, визначеними М.А.Бовтенко: відбір мовного матеріалу, ефективне використання можливостей комп'ютерних технологій для інтенсифікації процесу навчання; специфіка електронного навчального тексту; ефективне використання можливостей

комп'ютера; одночасне використання кількох форматів пред'явлення інформації; різні режими відтворення аудіотекстів, візуалізація мовлення; динамічні ілюстрації; ефективні засоби виконання традиційних вправ; наявність специфічно комп'ютерних видів завдань (пред'явлення в звуковому й графічному варіантах; підказка після неправильно виконаного завдання); індивідуалізація навчання; комплексність використання комп'ютерних навчальних матеріалів; інтерфейс комп'ютерних навчальних матеріалів; забезпечення діяльності вчителя [1, с. 83–113].

4) поєднання комп'ютерного засобу навчання з традиційними.

Для організації диференційованого навчання студентів іншомовного аудіювання з використанням комп'ютерних вправ необхідно вирішити такі завдання.

По-перше, визначити рівень розвитку аудитивних умінь студентів. Для цього необхідно провести тестування для визначення рівня розвитку вмінь студентів, які визначені в Програмі з англійської мови для університетів [3]. Наведемо деякі приклади тестових завдань для перевірки рівня сформованості аудитивних умінь студентів третього курсу мовних спеціальностей.

1) *Which of the following can be true about the Galapagos giant tortoises? Listen and check.*

2) *Listen to the text. Say four facts you remember from it.*

3) *Listen to the text. Complete the summary of the text.*

4) *You'll hear an interview with a woman who works at a zoo. For questions 1-10 complete the sentences.*

5) *You'll hear a radio report about overfishing. For questions 1-5, choose the best answer.*

6) *You'll hear five different people talking about animals. For questions 1–5, choose from the list (A–F) what each speaker says. Use the letter once. There is one extra letter which you do not need to use.*

Наступним кроком в організації навчання має бути розподіл студентів на групи відповідно до рівня їхньої навченості: група А – слабкі у навчанні; група В – середні у навчанні; С – сильні у навчанні.

Обов'язковим має бути вирішено питання організації навчального процесу таким чином, щоб частина занять з англійської мови проходила у комп'ютерному класі.

Ознайомлення студентів з особливостями комп'ютерної вправи або зі структурою комп'ютерної програми та технологією роботи з нею є наступним завданням. Розпочинати роботу з комп'ютерними вправами необхідно з пояснення їх виконання, а також студенту необхідно вказати рівень, на якому він працюватиме.

Важливою умовою реалізації цієї моделі навчання, яка описується у статті, є те, що студенти мають дотримуватися виконання вправ у тій послідовності, в якій вони представлені на занятті. Це пояснюється тим, що вправи розроблені з урахуванням усіх етапів та труднощів навчання аудіювання відповідного рівня складності.

Ще одним завданням, яке викладач має вирішити у процесі організації заняття, є урахування особливостей роботи за комп'ютером. Комп'ютерні вправи мають бути розроблені з урахуванням ергономічних та фізіолого-гігієнічних вимог, які висуваються до роботи за комп'ютером. Проте після виконання завдань за комп'ютером обов'язково провести спеціальну зарядку для очей та інші фізичні вправи, передбачені після роботи за комп'ютером.

Подаючи методичні рекомендації щодо використання комп'ютера на занятті, необхідно наголосити на такому обов'язковому етапі як зарядка для очей після роботи на комп'ютері. В літературі можна зустріти багато дискусійних питань, щодо доцільності, ефективності або шкоди від використання комп'ютерного засобу навчання, але всі науковці сходяться в одному, якщо працюєте за комп'ютером, необхідно пам'ятати про навантаження на очі та розумову діяльність.

Таким чином, було розглянуто такі аспекти процесу диференційованого навчання студентів іншомовного аудіювання з використанням комп'ютерних вправ, як вимоги та принципи навчання та визначено компоненти діяльності викладача для організації навчального процесу за означених умов. Подальшого вивчення потребує проблема організації самостійної роботи студентів в умовах використання комп'ютерно орієнтованих засобів у навчання іноземних мов.

Городничая Л.В.

В статье предлагаются методические рекомендации организации процесса дифференцированного обучения студентов иноязычному аудированию в условиях использования компьютерных упражнений.

Ключевые слова: дифференцированное обучение аудированию, студенты, компьютерные упражнения.

Gorodnycha L.V.

The article gives the method guide to the differentiated students' listening comprehension teaching with the help of computer exercises.

Key words: differentiated listening comprehension teaching, students, computer exercises.

Література

1. Бовтенко М. А. Компьютерная лингводидактика : Учебное пособие / Марина Анатольевна Бовтенко. – М. : Флинта : Наука, 2005. – 216 с.
2. Коваль Т. І., Сисоєва С. О., Сущенко Л. П. Підготовка викладачів вищої школи: інформаційні технології у педагогічній діяльності : Навч. –метод. посібник. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2009. – 380 с.
3. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання) : Проект [Колектив авт. : С.Ю. Ніколаєва, М.І. Соловей, Ю.В. Головач та ін.] . – Вінниця : “Нова книга”, 2001. – 246 с.